

เที่ยวได้

บ้านช่างปั้น (Potter House)

วุฒิ วัฒนสิน¹

ออกจากปัตตานี 100 กิโลเมตรตามทางหลวงสายกาญจนวณิช ถึงอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อำเภอหาดใหญ่ จัดเป็นศูนย์รวมหรือชุมชนธุรกิจการค้า การท่องเที่ยวของภาคใต้ ที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศอย่างมหาศาล อันเนื่องมาจากทำเลที่ตั้งเหมาะสม ผู้คนทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ อันได้แก่มาเลเซีย และสิงคโปร์ สามารถมาเยือนได้อย่างสะดวกสบาย ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และทางอากาศ เพราะที่นี่เป็นชุมทางการคมนาคม อันประกอบด้วยชุมทางรถไฟหาดใหญ่ และมีสนามบินนานาชาติหาดใหญ่ ที่สามารถเดินทางมาได้โดยสะดวกสบาย

สืบเนื่องจากอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นหัวเมืองในภูมิภาคที่เจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน อำเภอหาดใหญ่ จึงเป็นเป้าหมายของนักเผชิญโชค นักลงทุนในสาขาต่างๆ ที่ต้องการมาเสี่ยงโชคและลงทุนทำธุรกิจ เพื่อความก้าวหน้าของกิจการเช่นเดียวกับเด็กหนุ่มคนหนึ่ง จากจังหวัดนครปฐม พกสัมภาระที่จำเป็นในกระเป๋าใบเดียวลงมาที่อำเภอหาดใหญ่ โดยความหวังเด็ดเดี่ยวในอันที่จะมุ่งมั่นกับอนาคตของตนเองให้ดำรงตนอยู่ได้ในสังคมนี้อย่างสง่างาม และสามารถอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะพื้นบ้าน (เครื่องปั้นดินเผา) ให้ดำรงอยู่ต่อไป บุคคลที่พูดถึงคือ “คุณผดุงเกียรติ รัตนศรี”

ผดุงเกียรติ รัตนศรี เล่าให้ฟังว่าเขาเกิดในปีพ.ศ.2499 ชีวิตลุ่มรอบไปด้วยหม้อดิน โอ่ง อ่าง กระถางต้นไม้มองไปทางไหนก็เจอแต่สิ่งเหล่านี้ เติบโตมากับดินเหนียวตั้งแต่เกิด แม่เขาเล่าให้ฟังว่า บางครั้งเขาหยิบดินใส่ปากกินก็มี มันเลยผูกพันมาตั้งแต่เล็กจนโต

จากเดิมปู่ซึ่งเป็นช่างปั้นรุ่นแรกเดินทางอพยพมาจากเมืองจีน แล้วได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมน้ำท่าจีน ตำบลจี่วราย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ได้ทำเครื่องปั้นดินเผา มีหม้อดินและเครื่องใช้ในครัว โอ่งดิน อ่างน้ำ และมีชาวมอญแจวเรือมารับไปขายตลอดริมน้ำในสมัยนั้น และก็ทำต่อๆ กันมา จนถึงรุ่นแม่หลังจากลาออกจากความเป็นครูที่โรงเรียนเพาะช่าง แม่ได้กลับมาทำกิจการที่บ้านแต่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบบางอย่างได้เริ่มทำกระถางต้นไม้ กระปุกออมสิน และของเด็กเล่น ส่วนคุณผดุงเกียรติ

¹ รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ก็ขยับขยายและได้เดินทางลงมาทางภาคใต้ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในปีพ.ศ.2530 ได้เริ่มทำธุรกิจทางด้านเครื่องปั้นดินเผาอย่างจริงจัง และหาเวลาว่างในการสอนอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาให้แก่ชาวบ้าน และในบางโอกาสก็ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาแก่นักเรียน และนักศึกษาด้วย

“บ้านช่างปั้น”

ผดุงเกียรติ พุดถึงจุดเด่นในการสร้างสรรค์ผลงานในปัจจุบันว่าด้วยงานเซรามิกในปัจจุบันนี้จะเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องมือเครื่องจักรเป็นส่วนใหญ่ แต่แนวคิดในการทำงานของเขาต้องการที่จะรักษาและสืบทอดวิธีการปั้นด้วยมือให้คงอยู่ต่อไป

บ้านช่างปั้นของคุณผดุงเกียรติ รัตนศรี ตั้งอยู่ที่ซอยเพชรเกษม 41 ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ (หาดใหญ่ใน) จังหวัดสงขลา เป็นโรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เน้นการปั้นด้วยมือ (Hand-made) ที่นี่มีวิธีการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาหลายวิธี ดังนี้คือ

1. การขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน (Throwing Method)

การปั้นด้วยแป้นหมุนเป็นวิธีการปั้นที่เร็วที่สุดเหมาะสำหรับโรงงานอุตสาหกรรม ในระยะแรกๆ แป้นหมุนทำด้วยหินสักรัดเป็นวงกลม ต่อมาพัฒนาเป็นโลหะจำพวกอลูมิเนียม การขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนทำได้เฉพาะรูปทรงผลิตภัณฑ์ที่เป็นกระบอกกลมเท่านั้น ข้อดีของการขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนก็คือ

เนื้อดินเหนียวแบบสนิท ไม่มีรูรั่วหรือแตกง่าย

“แป้นหมุน”

2. การขึ้นรูปด้วยการหล่อ (Casting Method)

การขึ้นรูปที่ต้องมีแม่พิมพ์ที่สามารถทำดินเหลวที่เรียกว่าน้ำสลีฟ เป็นน้ำดินชั้นเทลลงในแบบแม่พิมพ์ที่ทำด้วยปูนปลาสเตอร์ เมื่อน้ำออกจากดินหมดแล้วก็จะแห้งและเหลือเนื้อดินติดแบบร้อนออกมาเป็นรูปร่างที่สวยงาม การปั้นหล่อแบบจะทำให้เนื้อผลิตภัณฑ์มีความหนาเท่ากัน ทำให้การเผาได้ผลผลิตที่ดี ไม่มีรอยแตกและผิวของผลิตภัณฑ์จะสวยงาม

“แบบหล่อผลิตภัณฑ์”

3. การขึ้นรูปด้วยการขด (Coiled Method)

การปั้นด้วยวิธีขดดินนั้นเป็นวิธีปั้นที่ง่ายที่สุดได้รูปทรงงดงามและประหยัดเวลาว่าการปั้นวิธีอื่น แต่ต้องระวังให้ส่วนผสมของดินเหนียวพอเหมาะ มิฉะนั้นจะทำให้มีน้ำไหลซึมออกมาจากรอยต่อ

ระหว่างขุด เมื่อเผาหรือเคลือบอาจแตกและหลุดได้ง่าย

“ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการขึ้นรูปด้วยการขุด”

4. การขึ้นรูปด้วยวิธีการกดแบบ (Hand Pressing Method)

คือการนำดินที่นวดและผสมดีแล้วอัดลงในแม่พิมพ์ที่ทำด้วยไม้ปูนพลาสติก ซีเมนต์หล่อ หรือโลหะเมื่อดินแห้งแล้วก็แกะผลิตภัณฑ์ออกจากแม่พิมพ์

“เครื่องกดแบบ”

5. การขึ้นรูปด้วยวิธีบนแผ่น (Slab Method)

คือการนำดินเหนียวมาขุดแล้วใช้ลูกกลิ้งบดนวดให้ดินแบนเป็นแผ่น โดยมีความหนาเท่ากัน ตัดดินเป็นรูปร่างตามต้องการ นำแถบดินเหนียวนี้มาประกอบเข้าเป็นผลิตภัณฑ์ตามต้องการ

“เครื่องรีดดิน”

เครื่องปั้นดินเผาตามลักษณะของประติมากรรม

1. ประติมากรรมนูนต่ำ (Bas-Relief)

คืองานปั้นที่มีความหนาขึ้นมาจากฉากหลังเพียงเล็กน้อย

“ประติมากรรมนูนต่ำ”

2. ประติมากรรมนูนสูง (High-Relief)

คืองานปั้นที่มีส่วนนูนขึ้นมาจากฉากหลังมากขึ้น สามารถมองเห็นได้ชัดเจน

“ประติมากรรมนูนสูง”

3. ประติมากรรมลอยตัว (Rounded-Relief)

คืองานปั้นที่กินพื้นที่ในอากาศ สามารถมอง

ได้รอบด้าน และเหมือนของจริงมากที่สุด

“ประติมากรรมลอยตัว”

เครื่องปั้นดินเผาตามประเภทของศิลปกรรม

1. ศิลปะประยุกต์ (Applied Art)

คือผลงานศิลปกรรมที่ให้ความสำคัญต่อประโยชน์ใช้สอย สามารถตอบสนองความต้องการของร่างกาย

“ผลิตภัณฑ์ชุดตะเกียบ”

2. วิจิตรศิลป์ (Fined Art)

คือผลงานศิลปกรรมที่ให้ความสำคัญต่อความสวยงาม สามารถตอบสนองต้องการทางด้านจิตใจ

รูปภาพชื่อ “สวนยาง”

ผลงานเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านช่างปั้น

เที่ยวได้ฉบับนี้ ขอนำเที่ยวบ้านช่างปั้นที่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสงขลา เที่ยวไปพร้อมกับได้ ความรู้พื้นฐานในเรื่อง “เครื่องปั้นดินเผา” ถ้าอยาก ได้ความรู้มากกว่านี้ ก็ขอเชิญท่านผู้อ่านทุกท่านมา

เยี่ยมชมงานเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านช่างปั้นของคุณ ผดุงเกียรติ รัตนศรี เจ้าของกิจการผู้มีน้ำใจรอรับ ด้วยความยินดี แล้วอาจจะมีเครื่องปั้นดินเผาสวยๆ ติดมือกลับบ้านด้วย

